

Fedchenko V.M.*PhD in Law, docent, professor at the Department of criminal proceeding
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs***Boyko J.P.***PhD in Law, senior Lecturer at the Department of criminal proceeding
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs***Zaharko A.V.***PhD in Law, docent, associate Professor at the Department of criminal proceeding
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs***Lytvynov V.V.***PhD in Law, associate Professor at the Department of criminal proceeding
Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs***Pavlova N.V.***Associate Professor, Department of Forensics,
Forensic Science and Psychiatry Candidate of Law, Associate Professor*

ANOTHER PERSON AS A PARTICIPANT OF CRIMINAL PROCEEDINGS DURING PRE-CASE INVESTIGATION

Федченко Володимир Михайлович*професор кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ (Україна)***Бойко Олексій Павлович***старший викладач кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ (Україна)***Захарко Андрій Володимирович***доцент кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ (Україна)***Литвинов Валерій Валентинович***старший викладач кафедри кримінального процесу
кандидат юридичних наук
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ (Україна)***Павлова Наталія Валеріївна***доцент кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ (Україна)*

ІНША ОСОБА, ЯК УЧАСНИК КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Abstract. The article provides a theoretical justification for the need to amend the provisions of the current Criminal Procedural Codex of Ukraine the clear regulation of the rights and obligations of another person, because the rights or legitimate interests of another person are limited during pre-trial investigation as a participant in criminal proceedings.

Анотація. У статті надається теоретичне обґрунтування щодо необхідності внесення змін доповнень до положень чинного КПК України з питань чіткої регламентації прав та обов'язків іншої особи – права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування як учасника кримінального процесу.

Постановка проблеми. Положеннями кримінального процесуального законодавства починаючи з листопада 2017 року до сфери учасників кримінального процесу введено такого учасника як інша особа – права чи законні інтереси

якої обмежуються під час досудового розслідування (п.16-1 ч. 1 ст. 3 КПК)⁷ Поява нового учасника кримінального процесу вимагає і відповідного дослідження, як з питань його участі у кримінальному провадженні під час досудового розслідування, так і з питань з'ясування всіх положень щодо його правового статусу, оскільки в положеннях чинного КПК про іншу особу, як учасника кримінального провадження згадується лише один раз без чіткого визначення його прав та обов'язків.

Серед правових критеріїв визначення учасників кримінального процесу одним із обов'язкових його елементів можна вважати наявність процесуальних правовідносин між ними у рамках, що визначені кримінальним процесуальним законодавством, з одночасним набуттям такими учасниками наданих їм законом повноважень.

Між тим, якщо проаналізувати положення чинного КПК, то можна побачити, що серед визначених законом учасників кримінального процесу, які наділені відповідним процесуальним статусом, та участь яких у кримінальному процесі належним чином регламентується взагалі відсутній такий учасник - як «інша особа». Про нього законодавець згадує лише один раз при визначенні основних термінів КПК не регламентуючи права та обов'язки такого учасника. Водночас вимога кримінального процесуального законодавства про обов'язковість роз'яснення прав та обов'язків всім учасникам, які приймають участь чи залучаються до кримінального процесу є імперативною та не містить виключень. А тому вирішення окреслених проблем є актуальними не лише для теорії кримінального процесу, але й для правозастосовної практики органів досудового розслідування щодо участі інших осіб (учасників) у досудовому розслідуванні.

Аналіз досліджень. До питань процесуального статусу та участі інших учасників кримінального процесу у своїх роботах зверталися: А. Дубинский, Ю. Грошевий, Ю. Гошовська, В. Тацій, Л. Лобойко, М. Шумило, С. Стахівський, С. Абламський, В. Лукашевич, І. Каланча, В. Назаров, Л. Удалова, В. Тертишник, А. Столітній, О. Баганець та ін.

Виокремлення існуючих проблем. Однак, поява в положеннях чинного КПК України з листопада 2017 року нового учасника процесу з таким широким визначенням як «Інша особа – права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування» вимагає відповідного дослідження.

Ціль статті. Здійснити дослідження «Іншої особи – права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування» як учасника кримінального процесу з питань

функціонального його призначення, прав та обов'язків, а також юридичної відповідальності, яка може настати за невиконання покладених на нього законом обов'язків щодо його участі у кримінальному процесі.

Викладення основного матеріалу. Не викликає жодного сумніву, що визначені законом суб'єкти кримінального процесу, які уповноваженні здійснювати кримінальне провадження та приймати у ньому відповідні процесуальні рішення, не змогли б реалізувати надані повноваження без залучення інших учасників такого процесу. Саме з моменту залучення, особа (особи), яка в силу певних обставин, або обставин, які на цей момент склалися стає (стають) учасником кримінального процесу. Адже, не випадково положеннями чинного КПК України (далі КПК) передбачена вимога про необхідність роз'яснення визначених законом прав та обов'язків всім особам, які присутні під час проведення певних процесуальних дій. Існує вимога і щодо їх попередження про юридичну відповідальність, що може настати у випадку невиконання покладених на них законом обов'язків щодо їх участі у цьому кримінальному провадженні.

Звичайно ж, така участь без вступу у правовідносини одного учасника з іншим неможлива. А якщо один з учасників, не наділений ще й певним обсягом прав та обов'язків, то у переважній більшості його участь у кримінальному провадженні буде, ще й неефективною, незалежно від того до якої сторони цей учасник відноситься. До того ж, вказані правовідносини не відповідатимуть і засаді змагальності сторін.

Законодавче запровадження до правової конструкції КПК такого учасника кримінального процесу як інша особа, свідчить перш за все про намагання законодавця уникнути ризиків щодо можливості порушення іншими суб'єктами (слідчим, прокурором) прав чи законних інтересів таких осіб шляхом незаконного обмеження їх прав під час досудового розслідування.

Між тим, якщо проаналізувати положення чинного КПК, то можна побачити, що серед визначених законом учасників кримінального процесу, які наділені відповідним процесуальним статусом, та участь яких у кримінальному процесі належним чином регламентується взагалі відсутній такий учасник - як «інша особа». Про нього законодавець згадує лише один раз при визначенні основних термінів КПК.

Одразу ж виникає закономірне питання, якщо «інша особа», як учасник кримінального процесу передбачена, то при проведенні яких саме процесуальних дій він може існувати, і якими правами та обов'язками його законодавець наділяє? Адже діяти у кримінальному процесі вказаний

⁷ Кримінальний процесуальний кодекс України із змінами та допов. на 12 лютого 2019 року Офіц. текст. – К: Алерта, 2019. 324с.

учасник, як і всі до речі інші учасники повинен в установленому законом порядку, відповідно до наданих законодавцем прав та обов'язків! Відповіді на це, та інші питання не має. Можна лише здогадуватися, що існування вказаного учасника за задумом законодавця передбачене лише на стадії досудового розслідування. Але, учасник праводінсін без належним чином визначених прав - це імпотентний учасник. А тому, відсутність у такої «іншої особи» відповідного правового статусу, створює реальну загрозу щодо можливості визначеним законом суб'єктам кримінального процесу використовувати вказаного учасника під час кримінального провадження при проведенні ними певних слідчих дій за його участі, як кому забажається. Не можна виключати і покладання на таку особу обов'язків, які законом не передбачені.

За положеннями чинного КПК, якщо проаналізувати слідче (розшукове) дію обшук. А саме, коли його об'єктом виступає житло чи інше володіння особи, то можна бачити, що за ухвалою слідчого судді вказану процесуальну дію слідчий має право провести не лише у підозрюваного, свідка, потерпілого, обвинуваченого, але й у будь якої іншої особи, яка на момент проведення обшуку, ще не є підозрюваним, свідком, потерпілим, чи обвинуваченим, а існує саме як інша особа – права чи законні інтереси якої обмежуються під час обшуку. В цілому проведення вказаної процесуальної дії завжди пов'язане з обмеженням прав особи визначених Конституцією України щодо недоторканності її житла чи іншого володіння, як і невтручання у приватне життя особи та недоторканності її права власності. А тому, законодавцем повинні бути передбачені певні правові гарантії щодо забезпечення можливості їх реалізації у кримінальній процесуальній діяльності.

А якщо так, то чому правовий статус іншої особи, як учасника кримінального процесу законодавець не визначив, як і не визначив можливість нею оскаржити в апеляційному порядку факт здійснення обшуку в тому числі й особистого обшуку. Не слід забувати, що трапляється й так, коли на час обшуку житла, чи іншого володіння особи, або в іншому приміщенні де проводиться обшук, разом з особою, у якій він проводиться, присутня, чи присутні інші особи, які не є понятими, але в силу певних обставин, не маючи стосунку до такого провадження знаходяться на час обшуку у цьому житлі, іншому володінні чи приміщенні⁸ [2, с. 122]. Вказане, породжує ситуацію, за якої зазначені інші особи (особа) спостерігаючи за тим, що відбувається вже приймають (неактивну) участь в проведенні такої слідчої (розшукової) дії. А якщо так, то закон зобов'язує перед її проведенням всім особам, які у ній беруть участь роз'яснювати передбачені положеннями КПК їх права та обов'язки, про що

прямо зазначено у загальних положеннях з проведення слідчих (розшукових) дій. (ч. 3 ст. 223 КПК). Дотримуючись таких вимог слідчий зобов'язаний здійснити зазначену процедуру роз'яснивши як права так і обов'язки на початку проведення слідчої (розшукової) дії. Але, про які права можна вести мову, якщо законодавець їх не визначив. Хіба що право на відповідні заяви, що підлягають занесенню до протоколу обшуку. Не слід забувати і про обов'язки, зміст яких необхідно повідомляти та роз'яснювати іншим присутнім особам. Але їх законодавець також не визначив. Хоча, водночас надав слідчому право, як і прокурору здійснювати особистий обшук особи за наявності достатніх підстав вважати, що вона при собі переховує предмети або документи, що мають значення для кримінального провадження. З усього наведеного випливає, що перед початком обшуку в змісті протоколу його проведення необхідно зазначити факт присутності не лише іншої особи, на обшук житла якої отримано ухвалу слідчого судді, але й факт присутності як учасника обшуку, ще й другої іншої особи, яка не має до такого кримінального провадження жодного відношення, але на час обшуку знаходяться у цьому житлі. Ну, і обов'язково роз'яснити вказаним особам їх права та обов'язки, а на підтвердження вказаного, отримати їх підписи у протоколі. А інакше, юридичного підтвердження присутності другої іншої особи, як і роз'яснення таким учасникам їх прав та обов'язків під час проведення обшуку може й не бути.

Оскільки обшук, за часом проведення як правило триває не одну годину, то звичайно вказана друга інша особа (особи) спостерігаючи за тим, що відбувається може (можуть) у будь який час забажати покинути місце проведення обшуку. І тоді виникає ситуація, за якої таку особу (осіб) з метою нерозголошення даного факту до завершення обшуку не доцільно випускати з житла чи приміщення.

Все вказане породжує конфліктну ситуацію, оскільки другій іншій особі – учаснику обшуку не було роз'яснено скажімо про її обов'язок бути до завершення обшуку присутнім, не покидати місце його проведення і не спілкуватися з ким би то не було, без дозволу слідчого, чи іншої уповноваженої особи, яка цей обшук проводить, що відносно такої особи може бути проведено особистий обшук за порушення зазначених вимог. Як і не було роз'яснено право засвідчити своїм підписом факт того, що під час проведення обшуку вона перебувала у відповідному житлі чи приміщенні, а у випадку її особистого обшуку, ще й знайомитися зі змістом протоколу обшуку та оскаржувати його до суду.

Доцільність зазначеної регламентації впливає з передбаченої законом можливості слідчого провести особистий обшук іншої особи, яка

⁸ Столітній А. Каланча І. Інші учасники кримінального провадження в системі суб'єктів кримінального процесу. Науковий вісник

Херсонського державного університету. Вип. 6. Том. 3. 2015. С. 122.

перебуває в цьому житлі чи іншому володінні. Навіть, якщо і не існує реальних підстав вважати, що вона може переховувати при собі певні речі, які мають значення для кримінального провадження. Не слід забувати, що особистий обшук може супроводжуватися із застосуванням примусу, який істотно може обмежувати права громадян, а тому особистий обшук іншої особи має бути не лише передбачений, але й детально врегульований законом⁹. У тому числі і щодо можливості та підстав його оскарження іншою особою, як учасником кримінального процесу.

В теорії кримінального процесу досудове розслідування умовно поділяється на декілька стадій починаючи з прийняття заяви чи повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення і завершуючи прийняттям одного з підсумкових рішень у такому кримінальному провадженні. Іншими словами досудове розслідування з самого початку і до його завершення супроводжується проведенням певної сукупності слідчих (розшукових) чи інших процесуальних дій.

Уважно проаналізувавши положення кримінального процесуального законодавства, можна бачити, що під час проведення досудового розслідування до кримінального процесу, як його учасники залучаються, ще й інші особи, права, чи законні інтереси яких також можуть обмежуватися під час проведення конкретної слідчої (розшукової) дії. До таких можна віднести скажімо педагога, психолога чи лікаря, які у випадках визначених законом зобов'язані з'явитися, оскільки законодавцем передбачена пряма вимога щодо їх обов'язкової присутності при проведенні відповідної слідчої (розшукової) дії. (ч 4 ст. 226, ч. 2 ст. 227, ч. 8 ст. 228, ч. 2 ст. 491). А, у випадку неявки без поважних причин, до них може бути навіть застосовано такий фінансово-примусовий захід забезпечення кримінального провадження як накладення грошового стягнення, оскільки закон не визначає на кого саме може бути накладене грошове стягнення, лише зазначає, що воно накладається у відповідних розмірах за невиконання покладених на такого учасника процесуальних обов'язків (ст. 144 КПК).

Звичайно присутність педагога, психолога чи лікаря не повинні шкодити проведенню слідчої дії за їх участю¹⁰ [4, с. 131]. Якщо ж проаналізувати права, які вони набувають у випадку їх залучення до кримінального провадження під час допиту, пред'явлення для впізнання, або іншої слідчої (розшукової) дії, то видно, що вказані права окреслені лише можливістю заперечувати проти

запитань, та можливістю ставити запитання під час допиту. В тому числі й уточнюючі запитання малолітньому чи неповнолітньому свідку, потерпілому. А також, ставити вказані запитання неповнолітньому підозрюваному, обвинуваченому. Втім, в останньому випадку озвучені запитання слідчий, прокурор хоча й заносить до протоколу, але має право їх відвести.

Виникає питання чому законодавець не передбачив право педагога, психолога чи лікаря знайомитися з протоколом проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, адже зрозуміло, що данні отриманні за таких умов їм стають у повному обсязі відомі. А звідси існує реальна загроза розголошення ними цих даних. Тому доцільно передбачити їх право на ознайомлення зі змістом відповідного протоколу, як і їх обов'язок не розголошувати данні досудового розслідування без дозволу слідчого, прокурора.

Такі ж права на ознайомлення з протоколом, як і обов'язки щодо нерозголошення даних досудового розслідування доцільно передбачити відносно інших осіб, які в силу тих чи інших обставин спостерігаючи за тим, що відбувається, також приймають, хай і неактивну, але участь в проведенні слідчої (розшукової) дії, скажімо такої як слідчий експеримент в житлі, чи іншому володінні особи, чи іншому приміщенні.

Аналогічну правову норму необхідно передбачити і в положеннях чинного КПК щодо інших осіб, які під час проведення такої слідчої (розшукової) дії як впізнання особи, пред'являються для впізнання разом з цією особою¹¹.

Юридично підтверджений факт присутності вказаних «інших осіб» під час проведення відповідної слідчої (розшукової) дії з роз'ясненням їх прав та обов'язків, як і факт їх ознайомлення зі змістом протоколу, в якому відображено хід та результати такої слідчої (розшукової) дії, дає можливість в подальшому допитати вказаних осіб як свідків, і навіть накладити грошове стягнення у випадку невиконання ними покладених на них законом обов'язків.

У більшості перерахованих випадків, навряд чи можна вести мову про відсутність існування загрози обмеження прав чи законних інтересів такої особи. А якщо так, то на запитання чи необхідно певні відомості про таких осіб вносити також до протоколу? Відповідь може бути лише одна - так необхідно, оскільки всі вони залучаються до сфери кримінального провадження в силу обставин, які склалися під час проведення конкретної слідчої (розшукової) дії, і в подальшому можуть виступати

⁹ Баганець О. Обшук особи, як засіб отримання доказів стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні прийняття пропозиції, обіцянки або отримання неправомірної вигоди службовою особою. Вісник кримінального судочинства. № 3/2016. № 3/2016 С. 137.

¹⁰ Гошовська Ю. Допит неповнолітніх у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Національний юридичний журнал теорія та практика. Aprilie 2016. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/2/part_1/30.pdf (дата звернення 25.11.2019).

¹¹ Раніше таких осіб називали статистами.

свідками ходу та результатів її проведення. Більш того, до такої особи може бути застосовано привід, а крім цього, до більшості з них, і такий захід забезпечення кримінального провадження як накладення грошового стягнення.

Висновки та пропозиції. Правова визначеність та вдале врегулювання правового статусу іншої особи – права чи законні інтереси якої обмежуються під час досудового розслідування не лише сприятиме вдосконаленню теоретичних положень з питань правової конструкції його суб'єктів та їх функціонального призначення і правового статусу, але й дозволить уникати нечітких трактувань стосовно участі таких учасників, з одночасною можливістю як реалізації ними визначених законом прав, так і одночасним покладенням на них визначених законом обов'язків з моменту їх участі у відповідній (слідчій) розшуковій дії.

Список літератури:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України із змінами та допов. на 12 лютого 2019 року Офіц. текст. – К: Алерта, 2019. 324с.
2. Столітній А. Каланча І. Інші учасники кримінального провадження в системі суб'єктів кримінального процесу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 6. Том. 3. 2015. С. 120-124.
3. Баганець О. Обшук особи, як засіб отримання доказів стороною обвинувачення у досудовому розслідуванні прийняття пропозиції, обіцянки або отримання неправомірної вигоди службовою особою. Вісник кримінального судочинства. № 3/2016. № 3/2016 С. 133-139.
4. Гошовська Ю. Допит неповнолітніх у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування. Національний юридичний журнал теорія та практика. Aprilie 2016. URL: http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/2/part_1/30.pdf (дата звернення 25.11.2019)

Chernova O.A.

*Candidate of Juridical Sciences, docent
Pacific National University,*

Egorova I.A.

*Master
Pacific National University*

LEGAL STATUS OF EDUCATIONAL ORGANIZATION

Чернова О.А.

к.ю.н., доцент

ФГБОУ ВО «Тихоокеанский государственный университет»

Егорова И.А.

Магистрант

ФГБОУ ВО «Тихоокеанский государственный университет»

ПРАВОВОЙ СТАТУС ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

Abstract. The article discusses the concept of the legal status of an educational organization and the correlation of its competence, rights and obligations. The analysis of varieties of the legal status of the educational organization. The concept of the responsibility of an educational organization is analyzed, which follows from the competence and responsibilities of an educational organization and is associated with the inappropriate implementation of educational functions.

Аннотация. В статье рассматривается понятие правового статуса образовательной организации и соотношение ее компетенции, прав и обязанностей. Проводится анализ разновидностей правового статуса образовательной организации. Анализируется понятие ответственности образовательной организации, которая вытекает из компетенции и обязанности образовательной организации и связывается с ненадлежащей реализацией образовательных функций.

Keywords: *education, educational activity, educational organization, legal status, legal status of educational organization, responsibility of educational organization.*

Ключевые слова: *образование, образовательная деятельность, образовательная организация, правовой статус, правовой статус образовательной организации, ответственность образовательной организации.*

Образование – всегда было и остается первостепенным элементом прогресса всех сфер общества, развития каждого человека и государства в целом. Образование – общественное и частное благо, под которым в системе образования понимается целенаправленный процесс воспитания

и обучения в интересах человека, общества, государства, а также совокупность приобретаемых знаний, умений, навыков и компетенций определенного объема и сложности. Из чего следует, что право человека на образование,